

КНИГА ЗА ИСТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКОТО ВИСШЕ ИНЖЕНЕРНО ОБРАЗОВАНИЕ

Сгурев, В., Гергов, С., Иванов, Г., 2019. *Положителните науки с приложение към индустрията. История на висшето техническо образование в България*. София: Изд. на БАН „Проф. Марин Дринов“, Изд. „Захарий Стоянов“. ISBN 978-619-245-004-5, ISBN 978-954-09-1387-2.

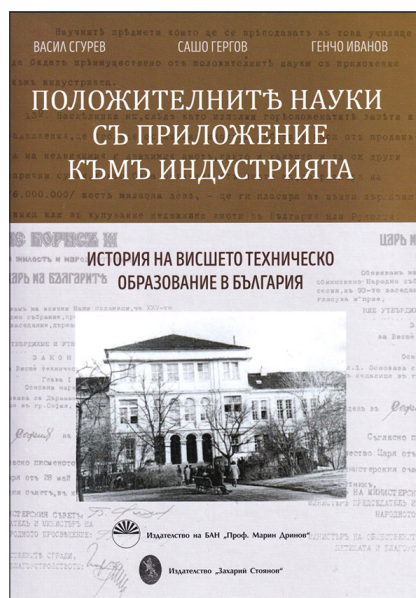
Доц. Мануш Христов
BBBV „Георги Бенковски“

През 2019 г. на книжния пазар у нас се появи колективният труд на Васил Сгурев, Сашо Гергов и Генчо Иванов „Положителните науки с приложение към индустрията“ и с подзаглавие „История на висшето техническо образование в България“.

Монографията изследва проблемите на зараждането и развитието на системата за висше инженерно образование у нас, или както подсказва подзаглавието – на историята на висшето техническо образование в България.

Книгата с общ обем от 350 страници е дело на авторски колектив, под общата редакция на академик Васил Сгурев и се състои от седем глави, бележки, използвана литература и съкращения. Изложението се допълва от изготвените копия на документите, които са свързани с описаните събития и спомагат за допълване на представите за обстановката и за потапяне на читателя още по-пълноценно в атмосферата на миналото.

В съдържанието се проследява дълго лелеяната надежда да се създаде българско висше техническо образование, което да отговори на предизвикателствата не само на своето време, но и на бъдещето.

Отделено е и внимание на запознаването на читателите с най-известните благодетели и дарители, които подпомагат българското образование, наука и техника.

Напълно основателно, централно място в тази насока е отделено на Евлоги Георгиев. Цяла една от главите на труда е посветена на този бележит българин. По подобаващ начин се реализира представянето му като човек и общественик, който милее за своя род и Отечеството. У читателите се изгражда реално усещане за дейността му като дарител, който дава своя неоценим принос за просвещението на будните младежи, устремили взор към науката.

Без да проявяват пристрастие и да вземат страна в споровете около завещанието на нашия бележит общественик, авторите представят перипетиите около съдебните дела, които се водят по тълкуването и неговото изпълнение. Идеята на членовете на колектива е да не се поставят в ролята на съдници, а да опишат проблемите с оглед извличане на необходимите поуки относно бъдещето.

По подходящ начин са представени и заслугите на други бележити радатели и поддръжници на българското образование като Димитър Станкович, Димитър Ценов, Никола Георгиев, Иван Хаджиенов, Стефан Панаретов, Васил Априлов и други.

Акцентиращ се и върху стореното от фонда „Българска добродетелна дружина“ (БДД), който е създаден със заделените от нейните представители капитали. Благодарение на тяхното спомоществователство до 1901 г. 38 българи получават своето образование и поемат по пътя към реализацията си с помощта на придобитите знания. На по-късен етап, като стипендианти и ползватели на еднократни помощи от страна на Фонда, се явяват и други ученолюбиви български младежи (Sgurev, Guergov, Ivanov 2019, 218). Сред тях се открояват имената на Александър Дорич, Димитър Агура, Стоян Михайловски, Иван Шишманов, Александър Бурмов и др. (Sgurev, Guergov & Ivanov 2019, 219).

Вниманието на авторите се фокусира и върху представяне заслугите и на другия от създадените по време на изследвания период фондове за подпомагане на желаещите да се образуват българи. Изследователите показват, че фондът „Д-р Петър Берон“ в действителност има неоценими заслуги за развитието на българското светско образование. Натрупаните и предоставени парични ресурси имат реален принос и за популяризирането и достъпността на просветителската дейност в едни не съвсем леки времена, чрез финансиране строителството и издръжката на училища.

Обосновано прозвучават изказаните мисли относно необходимостта от това да се познава историята на професията на инженера, която стъпвайки върху миналото, може и трябва да отправи взор в бъдещето с цел да се отпрати уверено към нови хоризонти.

Изхождайки от своите преки наблюдения в сферата на висшето техническо образование, авторите описват зараждащите се отрицателни и положителни тенденции, както и колебанията, които съпътстват инженерната професия в регионален и в световен мащаб.

В края на изложението, в специално заделена глава се представят проблемите, които съпътстват висшето техническо образование след настъпилите промени в българското общество. Описват се трусове, които изпитва съществуващата система за висше инженерно образование, която е ориентирана към обслужването на икономика от централизиран тип.

Кратко и делово се посочват и основните представители на сега съществуващата система от граждански висши училища и технически университети.

В рамките на поднесената информация в синтезиран вид се обобщават и характерните слабости и недостатъци, които се очертават и също така съпътстват дейността на университетската общност.

Запознаването с така представеното съдържание на труда неизбежно налага убеждението, че неговите качества и полезност биха могли да станат още по-безспорни и значими, ако се посочат и заслугите на висшето военно техническо образование. Отсъствието на подобна информация в книгата е съществен пропуск, доколкото авторите не въвеждат ограничение в изследването, че в обхвата на проучването попадат само гражданските учебни заведения.

Независимо от причината, която може да бъде от случаен или целенасочен характер, крайният резултат е налице. Той е определено негативен поради факта, че се пропуска и недооценява приносът на един сериозен и доказал се фактор, какъвто е военнообразователната ни система. Достатъчно е да бъдат посочени няколко от нейните конкретни представители като Военната академия, Военното на Негово Величество училище (ВНВУ) и Военноморското училище.

Разбира се, няма как да не се отчита и спомене, че те не са единствените представители на системата от висши военни учебни заведения (ВВУЗ), която е развърната през миналия век, както и че не само те са ангажирани с подготовката на кадри с висше техническо образование.

Макар и накратко, посоченото убедително показва, че неоснователно се пренебрегва приносът на военнообразователната ни система.

Същевременно дадените примери и направените кратки разсъждения формират необходимата база за обосновани изводи в следната насока.

Съществуват редица факти, които недвусмислено показват, че българското висше военно образование е пряко ангажирано с изучаване на широк спектър от инженерни дисциплини и има ясно очертана техническа ориентация.

Погледнато хронологично, може да се каже, че в определени периоди то поема ролята на пионер в тази насока. Показателни са следните данни.

- Военната академия е създадена като висше учебно заведение през 1912 г.¹⁾
- Военното на Негово Величество училище е обявено за висше учебно заведение през 1924 г. (Regulations 1938, 3).
- Военноморското училище, което е най-старото техническо училище в България, също може да бъде представено като едно от първите учебни заведения, които предоставят висше техническо образование. В периода между световните войни то е свързано с Военното училище в София, доколкото „Отнесено към морското образование, следва да се подчертае, че възпитаниците на Морския отдел на Военното на Негово Величество училище по принцип завършват с диплома за висше образование от 1933 г., въпреки че значителна част от тяхната подготовка преминава в Морската учебна част“ (Kozhuharov 2021, 96).

На малко по-късен етап, през 1942 г., с указ и закон Военноморското на Негово Величество училище става висше учебно заведение (Kozhuharov 2021, 96).

Приносът на висшите военно учебни заведения за подsigуряване на кадри с висше техническо образование може да бъде потърсен и намерен и в един друг аспект.

Добре известно е, че през миналия век България разполага с много добре развита отбранителна промишленост, за което има публикации, включително и за такава иновативна сфера, каквато е производството на специална електроника (Kashinov 2005). Значителна част от завършилите висшите военни училища намират своята реализация именно във Военнопромишления комплекс на страната.

До последното десетилетие на миналия век във ВВС съществува една положителна и доказала своята ефективност практика. Тя в най-общи линии се заключава в това, че офицери, завършили инженерни специалности по експлоатацията на авиационната техника, които са натрупали опит в бойните части, се пренасочват за работа в авиационните ремонтни заводи „Георги Бенковски“ и „Хан Аспарух“. Много от тях заемат отговорни длъжности в споменатите предприятия и дават своя принос за подобряване организацията и качеството на ремонтно-възстановителните дейности по авиационната техника.

Показателни в тази насока са и следните примери.

Във ВНВБУ „Георги Бенковски“ в края на 80-те и средата на 90-те години е развърната и действа техническа база за ремонт на авиационна техника. В издадения по случай 50-годишнината от създаването на училището исторически очерк се посочва категорично: „В техническата база за ремонт на авиационната техника започва и производствена дейност. Изработват се резервни части за нуждите на авиоремонтния завод в Пловдив, контейнери и др.“ (Pelovski & Nechev 1995, 202).

Личният състав от училището дава своя принос и за приобщаване на страната ни към държавите покорителки на космическото пространство. Това става по няколко различни варианта.

На първо място – чрез преливане на кадри в институциите, които са ангажирани с космически изследвания. Офицери преподаватели и няколко випускници от училището през 1986 и 1987 г. преминават на работа в Централната лаборатория (след това институт) за космически изследвания към БАН (Pelovski, Nechev 1995, 199).

Второ – чрез пряко участие в дейностите около подготовката на предстоящия полет. В споменатия труд, посветен на училището, в тази насока се отбелязва следното: „В разработването на космическа апаратура и в теоретическата подготовка на кандидатите за участие във втория съвместен съветско-български космически полет участват преподаватели и специалисти. От 19 до 24 август 1987 г. във ВНВВУ „Г. Бенковски“ се провежда среща между представители на Центъра за подготовка на космонавти – гр. Москва, и специалисти от училището по използването на персонални компютри. В подписания заключителен протокол след срещата се подчертават високата квалификация и възможностите на нашите специалисти“ (Pelovski, Nechev 1995, 199, 200).

Реален е приносът на училището и за развитието на въздушния транспорт на страната. Участниците в събитията от този период споделят: „С разпореждане №235 на Министерския съвет от 22.06.1972 г. Българска гражданска авиация (БГА) изпраща в училището свои кадри за получаване на висше инженерно образование и придобиване на квалификация летец-пилот. На основание посоченото Разпореждане е подписан договор и училището започва теоретическата и летателна подготовка на курсантите летци“ (Angelov et. al. 1995, 145).

Във ВМС също се наблюдава подобна практика. В този вид въоръжени сили през същия период се приемат обучаеми, които целенасочено се подготвят като технически персонал за военнопromишления комплекс, „Океански риболов“ и „Български морски флот“. Отделно трябва да се подчертае подготовката на инженерни кадри за единадесет страни от Европа, Америка, Африка и Азия (Kolev 2001, 124 – 133).

По подобни на описаните начини се практикува и с възпитаниците на другите висши военни учебни заведения, които намират своето поприще в заводите „Ивайло“, „Електрон“, „9-и май“ (на по-късен етап „Бета“) и други.

Посочените примери на тясно взаимодействие между военното образование и националното стопанство не се отнасят само до нашето недалечно минало, а и до настоящето.

Показателен е фактът, че на 12 март 2021 г. е подписан договор за сътрудничество между НВУ „Васил Левски“ и Националната компания „Железопът-

на инфраструктура“ (НКЖИ). Според съдържанието на подписания документ Военният университет ще подготвя и обучава кадри за нуждите на железопътната компания. Нейният генерален директор Красимир Памукчийски признава значимостта на този акт и приноса и заслугите на нашата военнообразователна система, като посочва: „И аз съм възпитаник на военно училище и знам какво може да даде един военен университет – подготвени, отговорни кадри и родолюбци, които в последните години се оказаха изключително необходими за развитието на нашата държава“.²⁾

Самият факт, че такъв важен стратегически отрасъл от националната ни икономика, какъвто без съмнение е железопътният транспорт, търси партньорство и разчита на военното образование за придобиване на високо подготвени специалисти, е достатъчно красноречив. Очертава се една сериозна перспектива за разширяване и задълбочаване на сътрудничеството в подготовката на изключително богат спектър от различни категории състав за нуждите на българския железопътен транспорт.

Всъщност авторите на монографията изцяло са пренебрегнали в своята книга военните инженери в България и особеностите на тяхното обучение, въпреки че за този период има специализирани изследвания по въпроса за тяхната подготовка както зад граница, така и в България (Stoilov 2007).

В този смисъл, съвсем очевидно е, че в книгата се представя едностранчиво развитието на висшето инженерно образование. В резултат заглавието на книгата всъщност не отговаря на съдържанието ѝ.

Книга за историята на българското техническо образование трябва да има, доколкото историята на техническото образование у нас все още е незадоволително изследвана. Ето защо ще е правилно да се подчертае, че авторският колектив предлага много добра идея, която може и трябва да се материализира във второ допълнено издание с внасяне на определени корекции и допълнения.

БЕЛЕЖКИ

1. <https://rndc.bg/about-us/>

2. http://otbrana.com/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8_15070?fbclid=IwAR0nT6xy4zy2h2Tj6iDxM8X2j7j843JKIO6eaPj_HyDfo6o_v251Xl1vbHg

ЛИТЕРАТУРА

Сгурев, В., Гергов, С., Иванов, Г., 2019. *Положителните науки с приложение към индустрията. История на висшето техническо об-*

- разование в България. София: Изд. на БАН „Проф. Марин Дринов“, Изд. „Захарий Стоянов“.
- Правилник за службата във Военното на Негово Величество училище.* София, 1938.
- Колев, К., 2001. [Сто и двадесет] *120 години Морско училище: хроника на една вековна традиция.* Варна: ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“ & СТЕНО.
- Кожухаров, А., 2021. *Личните академични документи на българската морска образователна система (1892 – 1946 г.).* Монография. Варна: ВВМУ „Н. Й. Вапцаров“.
- Стоилов, К., и др., 2007. *Инженерните офицери на България 1878–2004 г.,* София: Военно издателство.
- Кошинов, И., съст. *Българската специална електроника (1959 – 1989).* София: Водолей.
- Пеловски, Б., Нечев, Н., 1995. Съвременното развитие на ВВМУ „Г. Бенковски“ като център на авиационното образование и наука (1986 – 1995). В: *50 години Висше военновъздушно училище „Георги Бенковски“ 1945 – 1995. Исторически очерк.* Долна Митрополия, 185 – 228.
- Ангелов, М. и др., 1995. Учебно-летателната дейност във Висшето военновъздушно училище и нейното осигуряване. В: *50 години Висше военновъздушно училище „Георги Бенковски“ 1945 – 1995. Исторически очерк.* Долна Митрополия, 131 – 184.

REFERENCES

- Sgurev, V., Guergov, S., Ivanov, G., 2019. *Positive Sciences with Applications to Industry. History of Higher Technical Education in Bulgaria.* Sofia: Professor Marin Drinov BAS Publishing house & Zaharij Stoyanov Books.
- Service Regulations at His Majesty's Military School.* Sofia, 1938.
- Kolev, K., 2001. [One hundred and twenty] *120 years Naval Academy: chronicle of a centuries-old tradition.* Varna: NVNA & STENO.
- Kozhuharov, A., 2021. *The Bulgarian Maritime Education System Personal Identification Academic Papers (1892 – 1946).* Varna: NVNA.
- Stoilov, K., et. al., 2007. *The engineering officers of Bulgaria 1878 – 2004.* Sofia: Military Publishing house.
- Koshinov, I. ed., 2005. *The Bulgarian special electronics (1959 – 1989).* Sofia: Vodoley Publishing house.
- Pelovski, B., Nechev, N., 1995. Modern development of ‘G. Benkovski’ Air Force Academy as a center of aviation science and education. In: *50 years ‘G. Benkovski’ Air Force Academy 1945 – 1995. Historical study.* Dolna Mitropoliya, 185 – 228.

Angelov, M., et. al., 1995. Training and flying activities at the Air Force Academy and their provision. In: *50 years 'G. Benkovski' Air Force Academy 1945 – 1995. Historical study*. Dolna Mitropoliya, 131 – 184.

**A BOOK ABOUT THE HISTORY OF BULGARIAN HIGHER
ENGINEERING EDUCATION.**

Sgurev, V., Gergov, S., Ivanov, G., 2019. *Polozhitelnite nauki s prilozhenie kam industriyata. Istoria na vissheto tehnikesko obrazovanie v Bulgaria*. Sofia: Izd. na BAN „Prof. Marin Drinov“, Izd. „Zahariy Stoyanov“. ISBN 978-619-245-004-5, ISBN 978-954-09-1387-2.

✉ **Dr. Manush Hristov, Assoc. Prof.**
<https://orcid.org/0000-0001-8222-5964>
'Georgi Benkovski' Air Force Academy
1, Saints Cyril and Methodius St.
5855 Dolna Mitropoliya, Bulgaria
E-mail: MHristov@af-acad.bg